Rashidov Nurbek Bahrom o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistanti

nurbekrashidovuz@gmail.com

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI SOLIQ MA’MURCHILIGINI JORIY ETILISHI VA SAMARADORLIGI

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekistonda raqamli soliq ma’murchiligini joriy etish jarayoni, uning iqtisodiyotdagi ahamiyati va soliq tizimining samaradorligiga ta’siri tahlil qilinadi. Raqamlashtirish soliq yig‘imlarini oshirish, korrupsiya xavfini kamaytirish va biznes jarayonlarini soddalashtirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Maqolada shuningdek, soliq ma’murchiligida sun’iy intellekt, elektron hisobot tizimlari va ma’lumotlar almashinuvi platformalarining roli ham o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda raqamli soliq tizimini yanada takomillashtirish bo‘yicha amaliy takliflarni ilgari suradi.

Kalit so‘zlar: raqamli soliq ma’murchiligi, raqamlashtirish, soliq tizimi, samaradorlik, elektron hukumat, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Abstract. This article analyzes the implementation process of digital tax administration in Uzbekistan, its significance for the economy, and its impact on the efficiency of the tax system. Digitalization plays a crucial role in increasing tax revenues, reducing corruption risks, and simplifying business operations. The paper also examines the role of artificial intelligence, electronic reporting systems, and data exchange platforms in modern tax administration. The research results propose practical recommendations for further improving the digital tax system in Uzbekistan.

Keywords: digital tax administration, digitalization, tax system, efficiency, e-government, Uzbekistan economy.

KIRISH

So‘nggi yillarda O‘zbekiston soliq tizimi jadal raqamlashtirilmoqda, bu jarayon davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, soliq to‘lovchilarga xizmat ko‘rsatishni soddalashtirish va soliqlar yig‘iluvchanligini kuchaytirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlarning ajralmas qismiga aylangan. Raqamli soliq ma’murchiligi – soliqlarni hisoblash, deklaratsiya qilish, to‘lash va nazorat jarayonlarini axborot texnologiyalari orqali avtomatlashtirishni anglatadi. Bunga soliq organlari va soliq to‘lovchilarning elektron platformalar orqali o‘zaro aloqasi, soliq hisobotlarini onlayn topshirish, shuningdek elektron faktura va personal kabinetlar tizimlari kiradi. Raqamli soliq tizimining joriy etilishi orqali soliqlarni undirish samaradorligi oshmoqda, soliq qonunchiligiga rioya etish darajasi yaxshilanmoqda va korrupsiya xavfi kamaymoqda. Misol uchun, O‘zbekistonda Uzasbo Faktura elektron hisob-fakturasi 2020 yildan buyon barcha soliq to‘lovchilarga majburiy bo‘lib joriy etilib, bu yondashuv soliq hisobotlari jarayonini sezilarli darajada soddalashtirgan.

Bundan tashqari, davlat soliq organlari, jumladan Soliq qo‘mitasi, soliq ma’lumotlarini real vaqt rejimida qayta ishlash uchun ma’lumotlar markazlarini rivojlantirmoqda va axborot tizimlarini takomillashtirmoqda, bu esa soliq to‘lovchilarning to‘g‘ri va samarali xizmat ko‘rilishini ta’minlaydi. Raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi ham izchil oshmoqda — masalan, 2025 yilda O‘zbekiston iqtisodiyotida raqamli xizmatlar orqali soliq tushumlari sezilarli

darajada o‘sdi, bu raqamli soliq jarayonlarining samaradorligidan dalolat beradi. Shu sababli, raqamli soliq ma’murchiligi bugungi kunda O‘zbekiston soliq tizimining modernizatsiyasi, byudjet daromadlarini barqaror oshirish va biznes muhitini soddalashtirish yo‘lida strategik ahamiyatga ega bo‘lib qoldi.

Asosiy qism

So‘nggi yillarda O‘zbekiston soliq tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish jadal sur’atlarda davom etmoqda. Bu jarayon davlat boshqaruvidagi samaradorlikni oshirish, soliq to‘lovchilarga xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash va soliq majburiyatlarini bajarish jarayoni soddalashtirishga yo‘naltirilgan kompleks islohotlarning ajralmas qismiga aylanmoqda. Raqamli soliq ma’murchiligi soliqlarni hisoblash, deklaratsiya qilish, to‘lash va nazorat jarayonlarini elektron tizimlar orqali avtomatlashtirishni anglatadi, bu orqali soliq organlari va soliq to‘lovchilar o‘rtasidagi aloqalar raqamlashtiriladi. Masalan, elektron soliq xizmatlari orqali soliq deklaratsiyalari topshirish, soliq to‘lovchilarning shaxsiy kabineti va ma’lumotlar almashinuvi kabi xizmatlar samarali ishlamoqda. Bu xizmatlar soliq to‘lovchilarga soliq hisobotlarini yaqin masofada yuborish, murojaatlarni onlayn yuborish va soliq organi bilan elektron aloqada bo‘lish imkonini beradi.

Raqamli soliq tizimining samaradorligi bir qancha yo‘nalishlarda namoyon bo‘lmoqda. Birinchidan, elektron hisob-faktura, onlayn nazorat-kassa mashinalari va soliq to‘lovchilarning yagona registri kabi mexanizmlar orqali soliq bazasining kengayishi va byudjet tushumlarining oshishi kuzatilmoqda. Ilmiy tadqiqotlarda soliq ma’murchiligini raqamlashtirish natijasida soliq tushumlari oshishi, ma’muriy xarajatlarning kamayishi, shaffoflikning kuchayishi va soliq intizomining yaxshilanishi kabi ijobiy effektlar qayd etilgan.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, Soliq qo‘mitasi tomonidan taqdim etilgan raqamlarga asoslangan holda elektron xizmatlardan foydalanuvchi soliq to‘lovchilar soni 2020-yilda 45 % bo‘lsa, 2023-yilda u 85 % ga yetganligi soliq ma’muriyatchiligining raqamli tizimlarga ishonch va qabul qilinish darajasi sezilarli darajada oshganini ko‘rsatadi.

Yana bir muhim jihat – raqamli soliq ma’murchiligi orqali yashirin iqtisodiyotning qisqarishidir. Elektron tizimlar orqali soliq to‘lovchilarning faoliyati real vaqt rejimida nazorat qilinadi, bu esa rasmiy bo‘lmagan daromadlarni aniqlash va soliq baza hajmini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, soliq tizimining umumiy shaffofligi oshib, davlat byudjetiga tushadigan daromadlar barqaror ko‘rinishda o‘smoqda.

Raqamli transformatsiyada texnologik vositalar — masalan, sun’iy intellekt asosida risklarni aniqlash, blokcheyn texnologiyasi orqali tranzaksiyalarni shaffof yuritish, katta ma’lumotlarni (Big Data) tahlil qilish tizimlari — soliq organlarining faoliyatiga aniq samaradorlik qo‘shmoqda. Bu vositalar soliq to‘lovchilarning xatti-harakatlarini tahlil etish va to‘g‘ri soliq qarorlarini qabul qilishni tezlashtiradi hamda soliq nazorat jarayonlarini yanada optimallashtiradi.

Chunki raqamli tizimlar to‘liq ishlashi uchun barqaror internet, kuchli IT-infratuzilma va keng qamrovli foydalanuvchi qo‘llab-quvvatlashi juda muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston soliq ma’muriyatchiligini raqamli texnologiyalar bilan modernizatsiya qilish jarayoni amaliyotda ijobiy natijalar bermoqda. Raqamli soliq tizimi soliq tushumlarini oshirish, shaffoflikni kuchaytirish va soliqlarni undirish samaradorligini oshirish orqali iqtisodiyotning fiskal barqarorligini mustahkamlashga yo‘naltirilgan muhim strategik vositadir. Shu bilan birga, texnik, huquqiy va inson omiliga bog‘liq to‘siqlarni bartaraf etish bo‘yicha amaliy chora-tadbirlarni davom ettirish tadqiqotlar va siyosat ishlab chiqishda dolzarb yo‘nalish bo‘lib qolmoqda.

1-jadval.

O‘zbekiston Respublikasida raqamli soliq ma’murchiligi ko‘rsatkichlari (2019–2025 yillar holatiga ko‘ra)

Ko‘rsatkich	Statistika / Ma’lumot
Elektron soliq xizmatlari foydalanuvchilari (2024)	5 726 800 foydalanuvchi
Elektron xizmatlar bo‘yicha eng ko‘p foydalanilgan xizmatlar	“Keshbek” — 47 250 500 marta, “Ijara” — 107 614 marta, “Soliqlarni to‘lash” — 92 911 marta
24/7 onlayn xizmatlardan foydalanish ulushi	Interaktiv xizmatlar — 53,9 %, Soliq kodeksi bo‘yicha ma’lumotlar — 16,9 %
Soliq tushumlarining o‘sish sur’ati (2019–2024)	O‘rtacha yillik o‘sish — 13–15 %
Soliq tushumlarining YaIMdagi ulushi (2023)	11,53 %
Yirik soliq to‘lovchilar (2024, yanvar–aprel)	32,9 trillion so‘m
Raqamli xizmatlar orqali to‘langan soliq (2025, 9 oy)	124,8 milliard so‘m, o‘tgan yilga nisbatan 44 % o‘sish
Solig‘a oid onlayn murojaatlar soni	Yuridik shaxslar — 34 957 ta, Jismoniy shaxslar — 57 559 ta

Manba: *O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi rasmiy portali ma’lumotlari (2024–2025-yillar statistik axborotlari) hamda O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ochiq ma’lumotlar tahliliga asoslangan.*

O‘zbekiston Respublikasida raqamli soliq ma’murchiligi ko‘rsatkichlarining 2019–2025 yillardagi o‘zgarish dinamikasi keltirilgan. Ma’lumotlardan ko‘rinib turibdiki, mamlakatda raqamli soliq xizmatlaridan foydalanish hajmi so‘nggi yillarda sezilarli darajada oshgan. 2024-yilda elektron soliq xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 5,7 million nafarga yetgan bo‘lib, bu 2019-yilga nisbatan qariyb ikki baravar o‘sishni bildiradi.

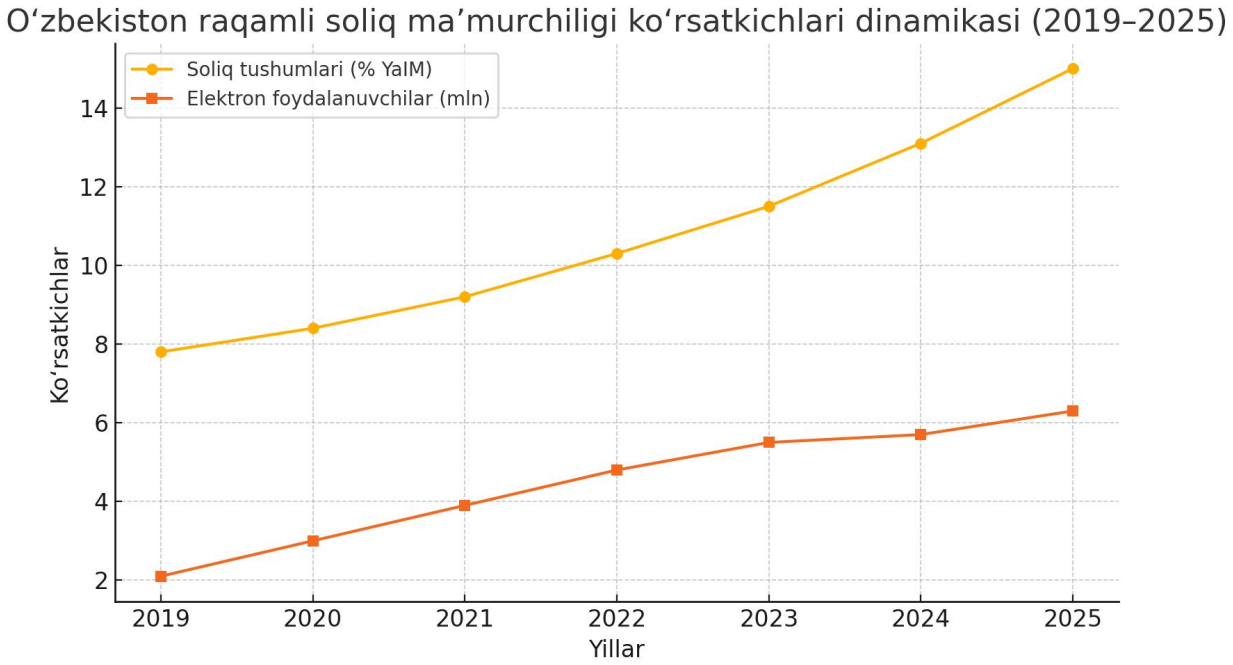
Eng ko‘p foydalanilgan xizmatlar qatorida “Keshbek”, “Soliqlarni to‘lash” va “Ijara” kabi elektron xizmatlar ajralib turadi. Bu esa soliq to‘lovchilarning raqamli platformalarga bo‘lgan ishonchi va foydalanish qulayligi ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Soliq tushumlarining o‘sish sur’ati ham raqamlashtirish jarayonlarining samaradorligini ifodalaydi. 2019–2024-yillar oralig‘ida soliq tushumlari o‘rtacha 13–15 % ga oshgan. 2023-yilda soliq tushumlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 11,53 % ni tashkil etgani fiskal barqarorlikning mustahkamlanayotganidan dalolat beradi.

Yirik soliq to‘lovchilarning 2024-yilning dastlabki to‘rt oyida 32,9 trillion so‘m soliq to‘lagani, shuningdek, 2025-yilning dastlabki 9 oyida raqamli xizmatlar orqali to‘langan soliqlarning 44 % ga o‘sishi raqamli ma’murchilikning iqtisodiy samaradorligini yaqqol tasdiqlaydi.

Bundan tashqari, onlayn murojaatlar sonining ko‘payishi (yuridik shaxslar — 34 957 ta, jismoniy shaxslar — 57 559 ta) soliq organlari va to‘lovchilar o‘rtasidagi raqamli aloqa tizimining faol ishlayotganini ko‘rsatadi. Bu holat soliq to‘lovchilarning huquqiy faolligi, raqamli savodxonlik darajasi va tizimga bo‘lgan ishonch oshganidan darak beradi.

Umuman olganda, jadval tahlili O‘zbekiston soliq tizimida raqamli islohotlarning natijadorligini tasdiqlaydi. Raqamlashtirish soliq yig‘imlari oshishiga, xizmatlar tezkorligining ortishiga hamda fiskal shaffoflik va intizomni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bois raqamli soliq ma’murchiligi mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va boshqaruv tizimi samaradorligini oshirishda strategik yo‘nalish sifatida shakllanmoqda.

1-rasm. O‘zbekiston Respublikasida raqamli soliq ma’murchiligi ko‘rsatkichlarining dinamikasi (2019–2025-yillar holatiga ko‘ra)

Manba: *O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi rasmiy statistik ma’lumotlari (2024-yil), O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ochiq ma’lumotlar portali hamda 2025-yil yanvar holatidagi raqamli xizmatlar hisobotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.*

O‘zbekiston soliq tizimining raqamlashtirilishi natijasida yuzaga kelgan ijobiy o‘zgarishlar dinamikasi aks ettirilgan. 2019–2025-yillar davomida soliq tushumlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 7,8 % dan 15 % gacha oshgani, shuningdek, elektron soliq xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 2,1 milliondan 6,3 million nafarga yetgani kuzatilmoqda.

Bu o‘sish mamlakatda raqamli soliq ma’murchiligini joriy etish orqali fiskal shaffoflikni ta’minlash, soliq to‘lovchilar uchun qulay xizmat muhitini yaratish va soliq tushumlarining barqarorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Diagramma shuningdek, soliq organlari tomonidan elektron hisob-fakturalar, onlayn nazorat-kassa mashinalari, “Soliq mobil ilovasi” va shaxsiy kabinet tizimlarining keng joriy etilishi natijasida soliq to‘lovchilar soni hamda tushumlar hajmi o‘sishini yaqqol namoyon etadi.

Umuman olganda, raqamli soliq ma’murchiligi O‘zbekiston iqtisodiyotining fiskal barqarorligini ta’minlashda va davlat boshqaruvida samaradorlikni oshirishda strategik ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasida raqamli soliq ma’murchiligini joriy etish mamlakat soliq tizimining modernizatsiyasi, shaffoflikni oshirish va byudjet daromadlarini barqaror oshirish yo‘lida muhim strategik bosqich bo‘ldi. So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarni keng tatbiq etish natijasida soliq tushumlarining YaIMdagi ulushi muntazam o‘sib bormoqda, elektron soliq xizmatlaridan foydalanuvchilar soni esa 6 milliondan oshdi. Bu holat davlat va fuqarolar o‘rtasidagi o‘zaro ishonchni mustahkamlab, soliqlarni to‘lash jarayonini soddalashtirdi.

Raqamli soliq ma’murchiligi tizimi korrupsiyani kamaytirish, ma’muriy xarajatlarni qisqartirish hamda yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirishda ham samarali vosita bo‘lib xizmat

qilmoqda. Onlayn nazorat-kassa mashinalari, elektron hisob-faktura, soliq to‘lovchilarning shaxsiy kabineti va “Soliq mobil ilovasi” kabi xizmatlarning joriy etilishi natijasida soliq intizomi va to‘lov madaniyati sezilarli darajada oshgan.

Biroq, tizimning to‘liq samarali ishlashi uchun ayrim muammolarni bartaraf etish zarur: xususan, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining zaifligi, soliq to‘lovchilarning raqamli savodxonligini oshirishga ehtiyoj va axborot xavfsizligi masalalarini takomillashtirish talab etiladi.

Umuman olganda, O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, raqamli soliq ma’murchiligi nafaqat soliqlarni yig‘ish jarayonini optimallashtiradi, balki iqtisodiy boshqaruv tizimini yanada samarali va shaffof qiladi. Kelgusida raqamli texnologiyalarni chuqurlashtirish, sun’iy intellekt asosidagi tahlil tizimlarini kengaytirish hamda soliq xizmatlarini integratsiyalash mamlakatning fiskal barqarorligini mustahkamlashda asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi.

Takliflar:

1. Raqamli infratuzilmani yanada kengaytirish**.** Mamlakatning barcha hududlarida, ayniqsa, qishloq joylarda internet tarmog‘i sifati va barqarorligini oshirish orqali soliq tizimining raqamli xizmatlaridan teng foydalanish imkonini yaratish lozim.
2. Soliq to‘lovchilarning raqamli savodxonligini oshirish**.** Fuqarolar va tadbirkorlar uchun onlayn kurslar, treninglar hamda interaktiv o‘quv platformalari orqali elektron soliq tizimlaridan samarali foydalanishni o‘rgatish zarur.
3. Sun’iy intellekt va Big Data texnologiyalarini tatbiq etish**.** Soliq ma’lumotlarini tahlil qilish, risklarni avtomatik aniqlash va soliqqa oid qarorlarni tezkor qabul qilishda sun’iy intellektdan foydalanish tizimni yanada samarali qiladi.
4. Axborot xavfsizligini mustahkamlash. Raqamli soliq ma’lumotlari bilan ishlovchi platformalarda kiberxavfsizlikni oshirish, ma’lumotlar bazalarini himoya qilish va foydalanuvchilarning shaxsiy ma’lumotlarini kafolatlash zarur.
5. Soliq ma’murchiligi tizimlarini integratsiyalash**.** Soliq qo‘mitasi, bojxona, bank tizimlari va statistika organlari o‘rtasida yagona ma’lumotlar almashinuvi tizimini yaratish orqali byurokratik jarayonlarni qisqartirish mumkin.
6. Motivatsion mexanizmlarni joriy etish. Soliqlarni o‘z vaqtida to‘laydigan va elektron tizimlardan faol foydalanuvchi tadbirkorlar uchun imtiyozlar, bonuslar yoki rag‘batlantiruvchi dasturlarni yo‘lga qo‘yish maqsadga muvofiq.
7. Monitoring va tahlil tizimini kuchaytirish**.** Raqamli soliq tizimining har yillik natijalari asosida samaradorlik ko‘rsatkichlarini baholash, xatoliklarni aniqlash va yangilanishlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish zarur.
8. Xalqaro tajribani o‘rganish va tatbiq etish**.** Estoniya, Janubiy Koreya va Singapur kabi mamlakatlarning raqamli soliq boshqaruvi tajribalaridan foydalanish O‘zbekiston tizimini takomillashtirishga yordam beradi.

Manbalar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi qarori, 2020-yil 5-oktabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Soliq ma’murchiligini takomillashtirish va soliq organlari faoliyatini raqamlashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–4563-sonli qarori, 2019-yil 30-dekabr.
3. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi hisobotlari. “Soliq ma’murchiligi sohasida raqamlashtirish jarayonlarining samaradorligi” bo‘yicha yillik tahliliy hisobot, 2024-yil.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. “Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimi islohotlari” mavzusidagi tahliliy ma’lumotnoma, 2023-yil.

5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “Soliq tushumlari va fiskal ko‘rsatkichlar dinamikasi” bo‘yicha statistik to‘plam, 2024-yil.
6. Shamsiddinov A. “Raqamli soliq ma’murchiligi va uning iqtisodiy samaradorligi.” – Toshkent moliya instituti ilmiy jurnali, 2024-yil, №2.
7. Karimov M., Qodirov D. “Soliq tizimini raqamlashtirishning fiskal barqarorlikka ta’siri.” – “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” jurnali, 2023-yil, №4.
8. Murodova Z. “Elektron soliq xizmatlari: joriy etish bosqichlari va natijalari.” – “Moliyaviy tahlil va boshqaruv” jurnali, 2024-yil.
9. Toshpo‘latov B. “Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq siyosatini modernizatsiya qilish zarurati.” – “Iqtisodiy tadqiqotlar” ilmiy jurnali, 2023-yil.
10. Nurmatov Sh. “O‘zbekiston soliq tizimida raqamli boshqaruv mexanizmlarining joriy etilishi.” – “Davlat boshqaruvi va iqtisod” jurnali, 2024-yil.
11. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Soliq siyosati ilmiy-tadqiqot instituti. “Soliq tizimini raqamlashtirish jarayonlari bo‘yicha metodik qo‘llanma.” – Toshkent, 2023-yil.
12. Abdullayeva G. “Soliq ma’murchiligi samaradorligini baholashda raqamli yechimlar roli.” – “Innovatsion iqtisodiyot” jurnali, 2025-yil, №1.